

Válasz az építészeti kérdésekre

A VÁROSRENDEZÉS, úgy tűnik, világszerte a legalacsonyabb arc a totem oszlopon. Azt űtik a legtöbbet. Szidják, mert nem eléggé diktatórikus, vádolják, hogy nem meri, nem tudja, esetleg képtelen azt csinálni, amit éppen kellene. A városrendezés rendkívül sok tényezőtől függő, bonyolult rendszer. A döntések megfogalmazásához hatalmas adatanyag áll ugyan rendelkezésre, de nincsenek meg a megfelelő kommunikációs eszközök, a megbízható elméleteket pedig többnyire tapasztalatonként alapuló feltevések helyettesítik. Így a rendszerelmélet alkalmazásának lehetősége behatárolható időn belül itt még igen korlátozott.

A mai városok gondjainak egyik jellemző oka, hogy az igények állandó növekedése világszerte munkaerőhiányt, inflációt okozott. Az ezek elleni védekezés eszköze a beruházások átmeneti korlátozása. Ma Svájcban is „stop” van irodaház és luxusvilla építkezésekre. A korlátozások miatt elhúzódó beruházások zavart okoznak az építések megvalósításához szükséges sokféle szakma amúgy is nehezen megszerezhető együttműködésében, a hosszan elhúzódó átmeneti állapotok tovább növelik a költségeket, bosszantják a lakosságot.

A BERUHÁZÁSOKNAK általában háromféle igényt kell kielégíteni: funkcionálisat, környezetalkotót és szimbolikusat. Ezeket paramétereink és eszményképeink alapján képzeljük el. A paraméterek a szükségletek, klimatikus, gazdasági és technológiai követelmények szerint változnak, eszményképeink leginkább talán a divat szerint. Dunaújváros felépítésének rövid ideje alatt nyilvánvaló, hogy a példaképeink gyorsabban változtak, mint a paraméterek. Egy Palladio, Gaudi, Miès, Corbusier, vagy Wright ugyanolyan paraméterekkel is másfajta építészeti produkát.

Tovább bonyolítja a problémát, hogy II. Gyula pápa, Nagy Péter, III. Napóleon, Esterházi herceg, vagy Kubitschek elnök főépítész helyett ma világszerte többnyire a közösség nevében testületek döntenek, mégpedig igen bonyolult mechanizmussal: a terveket különféle intézetekben, irodákban dolgozó tervezők és szakértők együttműködése hozza létre. Ennek során különböző alternatívákat állítanak fel, amelyek közül a nem azonos érdekű, egymás nyelvével nem értő, egymással szemben bizalmatlan, különféle szakágakkal, beruházókkal, kivitelezőkkel, társhatóságokkal lefolytatott egyeztetés után — rendszerint valami fontos célkitűzés mielőbbi elérése érdekében fennálló nyomás alatt — a legcélravezetőbbnek vélt alternatívát terjesztik a döntést hozó testület elé.

Azoknak, akik — megint csak többnyire nyomás alatt — a döntést hozzák, meg kell elégedniük azokkal az objektívnek látszó tényekkel, amelyekbe a terveket becsomagolták és, egyben kénytelenek

minden felelősséget magukra vállalni. Miután a döntés végül is területfelhasználási vagy építési engedély megtagadása, vagy kiadása formájában jelenik meg, ha az eljárás elhúzódik, a városrendezést tartják akadékoskodónak, ha a döntés helyesnek bizonyult, megdicsőül a tervező, ha nem, a közönség szidja a városrendezést, mely amúgy sem örvendül nagy népszerűségnek, hisz építési osztályain keresztül tiltalmak, korlátozások formájában kénytelen védeni a közösség érdekét az egyéni érdekek szemben, olyan hivatali apparátussal, amilyen éppen a rendelkezésére áll. Vannak olyan ügyek, mint pld. a Margitszigeti Gyógyzó eseté, ahol bármi lesz is a döntés, a városrendezés mindenképpen támadható lesz, vagy azért, mert akadályozza a gyógyzó építését, vagy mert építeni enged a Margitszigeten. És így volna ez a világ majdnem minden városában, ahol csak egy kicsit is ad magára.

Mind a szakértőket, mind pedig a döntéseket hozó testületek befolyásolják azok a véleménynyilvánítók, akik önmagukat a közvélemény képviselőjévé feltüntetve szerveznek, leveleket írnak. Olyanok, akik rendszerint érdekelve vannak, vagy inkább csak egy nézőpontot, mint közösségi véleményt képviselnek. Nemrég a kacsalábon forgó irodaházak és „luxus” városközpontok elleni sajtókampány az Élet és Irodalomban, most a városépítészeti hullám a Magyar Nemzetben formált közhangulatot itt Budapesten. Nyugaton évek óta az iparilag fejlett országokban az ifjúság által egzisztenciateremtő céltalalás vezetett olykor-olykor már eco-hisztériának nevezett környezetvédelmi kampány tölti meg a lapokat. A vélemények még akkor is, ha helyenként szakszerűtlenekek, sőt néha társadalomellenesek, minden esetben befolyásolják a szakértők és a döntést hozó testületek gondolkodását, hiszen a véleményt nem nyilvánítók véleményét legfeljebb csak feltételezni lehet.

A KÖZVÉLEMÉNY az olvasók, a kívülállók oldaláról az előző három csoport akár ön-elégült, beképzelt, de az életből mindenképpen elszakadt társaságnak is tekinthető. Az így gondolkodó kívülállók számát csökkenthetik a sajtóban, rádióban, tv-ben történő megfelelő tájékoztatások, izlésformáló, városrendezési és építészeti kultúrára nevelő sorozatok. Elsősorban ezt a célt kívánja szolgálni a fővárosi tanács szerény Városrendezési Bemutató Terme is. Nyilvánvaló, mindig maradnak olyanok is, akik alig befolyásolhatók. Ilyenek pld. a különféle antiurbanus csoportok, vagy éppen a hippik, akik számunkra alig definiálható, tudat alatti állásfoglalásukkal alakítják a divatot. Míg az első három csoport inkább a paramétereket, ez a negyedik inkább szemléletünket formálja.

A Magyar Nemzetben Weichinger professzor 18 részből álló cikksorozatával megindult

új véleménynyilvánítási hullám két szempontból is rendkívül hasznos. Egyrészt, mert a véleménynyilvánítók nagy része nagy tekintélyű profi, akik nemrég még aktív minőségben érvényesíthették befolyásukat a döntések létrejöttének mechanizmusában, mint bizottságok tagjai és érvényesítik ma is, hiszen azok, akik ma akár mint tervezők, akár mint a döntések meghozatalában részt vevők szerepelünk, nagyrészt Weichinger tanítványok vagyunk. Nagyjából ugyanazokra a sikerekre vagyunk büszkéek, melyek létrehozásában neki is szerepe van és ugyanazokból a hibákból tanulunk, melynek megakadályozásához neki, vagy nekünk nem volt elég erőnk, melyek közül nem egy, ha visszatekintünk a keletkezésük idejében fennálló lehetőségekre, még tisztességes kompromisszumnak számított.

RENDKÍVÜL HASZNOS

ezen kívül a problémáknak az olvasók tízezrei előtti újra és újra való csokorba szedése, mert a sorozat nyomán a Magyar Nemzet Vitafórumához írt levelek hozzájárulnak ahhoz, hogy a városára mindig büszke budapesti közvélemény több információhoz jusson a célokról, törekvésekről, nehézségekről és ezen információk birtokában reális igényei szerint befolyásolhassa a döntések meghozatalának bonyolult mechanizmusát. Ez akkor is igen nagyra értékelt fontos része a nyílt várospolitikának, ha a városrendezés nem éppen túlméretezett hivatali apparátusa nem válaszol, nem ír igazolt jelentéseket minden egyes ötletre, észrevételre, kritikára. Ezek épp úgy hatnak, mint az a könyvtárakban, irattárakban, irodalmi vagy szakírásokban, folyóiratokban heverő, terv- vagy gondolatöreg, amelynek akkor is része van Budanest jelenléti és jövőbeli arculatának alakításában, ha nem történik rájuk külön hivatkozás, vagy ha a gondolatok első, bántortalan, talán kiforratlan megfogalmazójának neve már rég feledésbe került.

Kénytelen vagyok azonban konkrétan foglalkozni Rácz György „csokrával”, melyre a Magyar Nemzet június 19-i száma nagybetűs címben kéri a választ.

1. A Rákóczi út, illetve a kelet-nyugati főtevény árka-dosítása, ha lassan is, de a lehetőségek határain belül folytatódik. Jelenleg a Kossuth Lajos — Semmelweis utca sarkának árka-dosítása folyik, konkrét átalakítással kapcsolatban. Majd folytatódik a metró Felszabadulás téri építésével. Készül a pesti Duna part alsó rakpartján viszonylag könnyen kiépíthető észak-déli főtevény tervtanulmánya is.

2. Az Alagút utcai, vagy a Szép utcai magasház-gíkszer óta, a testületi döntéseket előkészítő szakvéleményező bizottságok, az azóta a teljes városközpontra elkészült 1:500-as famodelt használják a tervek elbírálásánál. Ezt eddig háromszor mutatták be Budapest közönségének. Legutóbb a

gellérthegy víztároló medence, vagy a Margitszigeti Gyógyzó zsúrije részére a helyszínen ballonokkal a létesítmény valóságos nagyságát is kitűzték.

3. A Nemzeti Szalon részére a Lánchíd budai hídfőjéhez közel, a budaiak régi kívánságának megfelelően, a Fő utcában történt helykijelölés, valószínűleg ide kerül a Vasarely-gyűjtemény is. A megépítés az anyagi teljesítőképesség függvénye.

4. Kortársi múzeum létrehozásához tulajdonképpen csak egy nagylelkű alapítvány hiányzik.

5. A Nemzeti Színház részére a Városliget előtti felvonulási téren történt helykijelölés. E döntés megváltoztatása pillanatnyilag nem tűnik sem szükségesnek, sem időszzerűnek.

6. A hűvösvölgyi félbemaradt „Szentföld templom”-arénát a Fővárosi Levéltár kapta meg felhasználásra.

7. Az építési terület előkészítése, az emberek sorsát megváltoztató, egzisztenciális problémákat is érintő bontás és a tényleges építkezés megkezdésének összehangolása gyakorlatilag akkor sincs biztosítva, ha a bontás megkezdésekor igazolt a beruházás anyagi fedezete. Az előzetes megállapodásban rögzített, időben elvégzett bontás után a beruházások időközben elrendelt korlátozása, vagy más okok miatt több éves késéssel megkezdett építkezések sok jogos panaszforrása.

8. A főváros rendezési terveiben

a) a szállodák tervszerű elhelyezésére több tanulmány készült, amelynek alapján a területi intézkedési tervekben terület biztosítások is történtek.

b) Új filmközpont nem került helykijelölésre.

c) A BNV-nek a Városligetből való kitelepítéséről szóló GB-határozat a Lánymányost felsőoktatási célra jelölte ki (mint ahogy azt a „csokor” utolsó bekezdésében a levélíró is elismeréssel nyugtazza).

d) A várost megkerülő mentesítő gyűrű létrehozását a közlekedésfejlesztési terv kormányjövahagyása előírja.

9. Mivel külön személyialagút létesítésének igénye gazdaságossági számításokkal nem igazolható, a meglévő Alagút nemrég befejeződött rekonstrukciójakor a szellőzést megoldották.

10. Olyan nagylelkű, hosszú időn át megvalósuló városépítési akció során, amilyen az óbudai, természetesen, hogy az időközben szerzett tapasztalatok, a jelentkező új lehetőségek és a felmerült nehézségek miatt az eredeti városrendezési terv a kiviteli tervezés során változik. A változások indokoltságát és mértékét az engedélyezési eljárások során esetenként vizsgálják.

Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottságának városrendezési és építészeti főosztálya

Polonyi Károly főosztályvezető-helyettes